

การรอดชีพของผู้ป่วยมะเร็งหลังโพรงจมูก ในโรงพยาบาลมหाराชนครราชสีมา

กฤษฎี สุขานุศาสตร์, พ.บ.*

บทคัดย่อ :

โรคมะเร็งหลังโพรงจมูกพบบ่อยเป็นอันดับที่ 2 ของโรคมะเร็งศีรษะและคอ การรักษาหลัก ได้แก่ การฉายรังสี หรือการฉายรังสีร่วมกับการให้ยาเคมีบำบัด **วัตถุประสงค์:** เพื่อศึกษาอัตราการรอดชีพและหาปัจจัยที่มีผลต่ออัตราการรอดชีพของผู้ป่วยมะเร็งหลังโพรงจมูกในโรงพยาบาลมหाराชนครราชสีมา **ผู้ป่วยและวิธีการ:** ทำการศึกษาย้อนหลัง จากเวชระเบียนของผู้ป่วยที่เป็นโรคมะเร็งหลังโพรงจมูกในโรงพยาบาลมหाराชนครราชสีมา ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2547 **ผลการรักษา:** ผู้ป่วย 135 ราย อายุ 16-82 ปี เฉลี่ย 51.4 ± 13.4 ปี อัตราส่วนชายต่อหญิงเท่ากับ 2.5:1 เชื้อชาติไทย ร้อยละ 99.3 เชื้อชาติจีนร้อยละ 0.7 ระยะของมะเร็งพบระยะที่ 1, 2, 3 และ 4 เท่ากับ ร้อยละ 3.0, 6.0, 10.3 และ 80.7 ตามลำดับ การแพร่กระจายของมะเร็งไปสู่อวัยวะอื่นพบร้อยละ 10.4 อวัยวะที่มีการแพร่กระจายของมะเร็งบ่อยได้แก่ กระดูกและตับ อัตรารอดชีพ 5 ปีของผู้ป่วยทั้งหมดร้อยละ 30.7 อัตรารอดชีพ 5 ปีของผู้ป่วยที่มาพบแพทย์ในระยะที่ 1, 2, 3 และ 4 พบร้อยละ 66.7, 87.5, 78.6 และ 22.7 ตามลำดับ ปัจจัยที่มีผลต่อการรอดชีพของผู้ป่วยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ได้แก่ อายุ ขนาดของต่อมน้ำเหลือง และการแพร่กระจายของมะเร็งไปสู่อวัยวะอื่น **สรุป** ผู้ป่วยที่เป็นโรคมะเร็งหลังโพรงจมูกในโรงพยาบาลมหाराชนครราชสีมา ส่วนใหญ่มาพบแพทย์ในระยะสุดท้ายอัตรารอดชีพ 5 ปีของผู้ป่วยทั้งหมด เท่ากับร้อยละ 30.7 ปัจจัยที่มีผลต่อการรอดชีพของ ผู้ป่วย ได้แก่ อายุมาก ขนาดของต่อมน้ำเหลืองใหญ่ และการแพร่กระจายของมะเร็งไปสู่อวัยวะอื่น

* กลุ่มงาน โสต ศอ นาสิก โรงพยาบาลมหाराชนครราชสีมา จ.นครราชสีมา 30000

Abstract : Survival Analysis of Nasopharyngeal Cancer Patients in Maharat

Nakhon Ratchasima Hospital

Kongrit Sukhanusart, M.D.

Department of Otorhinolaryngology, Maharat Nakhon Ratchasima Hospital,

Nakhon Ratchasima, 30000

Nakhon Ratch Med Bull 2006; 30: 93-102.

Introduction: Nasopharyngeal cancer is the second common head and neck cancer. Main treatment was radiotherapy or combine radiotherapy and chemotherapy. **Objectives:** To analyse survival rate and prognostic factors of nasopharyngeal cancer patients in Maharat Nakhon Ratchasima Hospital. **Patients & Methods:** Retrospective study from medical record of patients with histologically-proven nasopharyngeal cancer treated between January 2000 and December 2004 were eligible for this analytical study. **Results:** One hundred and thirty five Nasopharyngeal cancer patients were found. The majority of patients was Thai (99.3%) with an age range of 16-82 years (mean 51.4 ± 13.4 years). The male:female ratio was 2.5:1. Nasopharyngeal cancer was classified as stage I (3.0%), stage II (6.0%), stage III (10.3%) and stage IV (80.7%). Distant metastasis was 10.4%, most common organs involved were bone and liver respectively. The overall 5-year survival rate was 30.7% (95% confidence interval = 21.5-40.4). Cumulative 5-year survival rate of patients in stage I, II, III and IV were 66.7, 87.5, 78.6 and 22.7% respectively. Older age, greater nodal size and distant metastasis were independent poor prognostic factors. **Conclusion:** Most of nasopharyngeal cancer patients in Maharat Nakhon Ratchasima Hospital came to see the otorhinolaryngologists at end stage of the disease. The overall 5-year survival rate was 30.7% (95% confidence interval = 21.5-40.4). Older age, greater nodal size and distant metastasis were independent poor prognostic factors.

ภูมิหลัง

โรคมะเร็งหลังโพรงจมูก (Nasopharyngeal carcinoma) เป็นมะเร็งที่พบบ่อยเป็นอันดับที่ 2 ของโรคมะเร็งศีรษะและคอในประเทศไทย พบร้อยละ 2.4 ของโรคมะเร็งทุกระบบในเพศชายและร้อยละ 1.4 ของโรคมะเร็งทุกระบบในเพศหญิง⁽¹⁾ มักพบในประเทศจีนฮ่องกง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแอฟริกาใต้ โดยเฉพาะในคนที่เชื้อชาติจีน^(2,3) แม้จะไม่สามารถพิสูจน์ได้อย่างชัดเจนว่าเกี่ยวข้องกับความผิดปกติทางโครโมโซมหรือพันธุกรรม อาจเกี่ยวข้องกับการสูดควันจากการ

ปรุงอาหารในห้องครัวของชาวจีนที่มีการระบายอากาศไม่ดี การติดเชื้อไวรัส Epstein-Barr และการบริโภคปลาเค็ม^(2,4) ทั้งยังพบไม่ชัดเจนว่าเกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่จัดและการดื่มสุรา⁽²⁾ มะเร็งชนิดนี้มีกลูกลามทะลุกระดูกเข้าสู่ภายในกะโหลกศีรษะมีผลต่อ foramen lacerum, carvermous sinus และ cranial nerve และไวต่อรังสี การรักษาโรคนี้นี้จึงรักษาโดยใช้การฉายรังสี (Radiotherapy) เป็นการรักษาหลัก (primary treatment)^(2,4) ซึ่งมีการรักษาหลายแบบตั้งแต่ conventional external beam

radiotherapy (XRT), brachytherapy system (intracavitary applicators, interstitial implants) หรือหลาย ๆ อย่างร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีรายงานการรักษาแบบวิธีฉายรังสีร่วมกับการให้ยาเคมีบำบัด (combined radiotherapy with chemotherapy) ว่าทำให้ผลการรักษาดีกว่าการฉายรังสีเพียงอย่างเดียว^(2,4)

รายงานนี้ต้องการหาอัตราการรอดชีวิต (survival rate) ของผู้ป่วยมะเร็งหลังโพรงจมูก (nasopharyngeal carcinoma) ในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา โดยแสดงผลการรักษาโดยรวม และเปรียบเทียบผลการรักษา 3 วิธี คือ การรักษาด้วยการฉายรังสีอย่างเดียว การรักษาแบบวิธีฉายรังสีร่วมกับการให้ยาเคมีบำบัด และการรักษาด้วยยาเคมีบำบัดอย่างเดียว พร้อมทั้งหาว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการทำให้เกิดโรค หรือมีผลต่อการรักษา หรือมีผลต่ออัตราการรอดชีวิตของผู้ป่วย

ผู้ป่วยและวิธีการ

ศึกษาแบบ prospective analytical study ในผู้ป่วยทุกรายในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมาที่ได้รับการวินิจฉัยจาก โสต ศอ นาสิก แพทย์ และผลตรวจทางพยาธิวิทยาเป็น primary nasopharyngeal cancer ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2543 ถึง วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2547 รวมระยะเวลาศึกษาทั้งหมด 5 ปี

ผู้ป่วยได้รับการตรวจก่อนเริ่มการรักษาดังนี้

1. ชักประวัติและตรวจร่างกายทางหู คอ จมูก อย่างละเอียด

2. ทำ Direct nasopharyngoscopy และตัดชิ้นเนื้อส่งตรวจทางพยาธิวิทยา ข้อมูลก่อนการรักษาประกอบด้วย Chest X-rays CBC, liver function test การตรวจทางรังสีอื่น ๆ เช่น plain film หรือ CT scan หรือ MRI หรือ abdominal ultrasound และได้รับการตรวจรักษาโรคช่องปากและฟันก่อนการรักษา (dental evaluation and management)

การแบ่งระยะของโรค (staging) ใช้ตาม AJCC staging criteria (1997)⁽⁴⁾ และการแบ่งชนิดของโรคทางพยาธิวิทยา (histological classification) ใช้ตาม The WHO histological classification scheme⁽⁴⁾

การแบ่งกลุ่มตามการวิธีการรักษา

กลุ่มที่ 1 รักษาโดยใช้รังสีรักษามาตรฐาน 60-70 Gy อย่างเดียว

กลุ่มที่ 2 รักษาโดยใช้รังสีรักษามาตรฐาน 60-70 Gy ร่วมกับการให้ยาเคมีบำบัด 1-2 คอร์ส (cisplatin and 5-fluorouracil [5-FU])

กลุ่มที่ 3 รักษาโดยใช้ การให้ยาเคมีบำบัด (cisplatin and 5-fluorouracil [5-FU]) อย่างเดียว

กลุ่มที่ 4 ไม่ได้รับการรักษา หรือ ผู้ป่วยไม่ยินยอมรักษา

การติดตามผลการรักษา

หลังการรักษา ผู้ป่วยทุกคนจะได้รับการติดตาม ดังนี้ ครั้งแรกเมื่อ 2 สัปดาห์ หลังจบการรักษา ต่อมาทุก 1 เดือน เป็นเวลา 6 เดือน จากนั้นทุก 2 เดือน จนครบ 1 ปี และทุก 3 เดือน ในปีที่ 2 - 5

การตรวจหลังการรักษาประกอบไปด้วยการตรวจร่างกายทาง หู คอ จมูก อย่างละเอียด และตรวจด้วย nasopharyngeal telescope หรือ flexible nasopharyngoscope เมื่อพบว่า มีลักษณะผิดปกติที่ primary site ซึ่งหากผิดปกติต้องตัดชิ้นเนื้อส่งตรวจทางพยาธิวิทยาเพื่อหาการเกิดซ้ำ (recurrence) ของโรค CT scan หรือ MRI of nasopharynx จะได้รับการตรวจหลังจากจบการรักษา 1 ปี หรือเมื่อสงสัย หรือ พบว่ามีอาการผิดปกติที่ primary site

ผู้ป่วยที่ส่งตัวมารักษาจากโรงพยาบาลศูนย์ต่างจังหวัดที่มี โสต ศอ นาสิก แพทย์ประจำอยู่ เมื่อจบการรักษาและเมื่อมารับการตรวจซ้ำหลังการรักษาแล้วพบว่าไม่มีสิ่งผิดปกติ จะได้รับการส่งตัวกลับไปรับการรักษาหลังการรักษาที่จังหวัดนั้น ๆ ส่วนผู้ป่วยที่ขาดการติดตาม

กับแพทย์ของโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จะใช้การติดตามสถานะสุดท้ายจากข้อมูลของสำนักงานทะเบียนราษฎรกลาง

ผู้ป่วยที่เสียชีวิตขณะยังมี locoregional disease หรือ distant disease จัดเป็นผู้ป่วยเสียชีวิตจากโรคมะเร็งหลังโพรงจมูก ระยะเวลาติดตามการรักษาและ survival parameters เริ่มนับหลังจากจบการรักษา จนถึงจบการศึกษา

สถิติที่ใช้ในการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปใช้จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความเชื่อมั่นที่ 95% การวิเคราะห์ระยะการรอดชีพของผู้ป่วยและการเปรียบเทียบผลการศึกษาระหว่างกลุ่มผู้ป่วย ใช้ survival analysis⁽⁵⁾ การศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการรอดชีพของผู้ป่วยใช้ Cox-regression analysis⁽⁶⁾

ผลการศึกษา

ผู้ป่วยมะเร็งหลังโพรงจมูกในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ตั้งแต่ 1 มกราคม พ.ศ. 2543 ถึง 31 ธันวาคม พ.ศ. 2547 รวมระยะเวลา 5 ปี มีจำนวนผู้ป่วยทั้งหมด 143 ราย มีผู้ป่วยที่ข้อมูลไม่ครบหรือไม่สามารถติดตามมาประเมินผลได้จำนวน 8 ราย (ร้อยละ 5.6) คงเหลือผู้ป่วยในการศึกษานี้จำนวน 135 ราย อายุตั้งแต่ 16 ปี ถึง 82 ปี (อายุเฉลี่ย 51.4±13.4 ปี) เป็นเพศชาย 96 ราย (ร้อยละ 71.1) เพศหญิง 39 ราย (ร้อยละ 28.9) อัตราส่วนเพศชาย : เพศหญิง 2.5 : 1 ร้อยละ 58.5 ของผู้ป่วยมีอายุมากกว่า 50 ปี เป็นเชื้อชาติไทยร้อยละ 99.3 เชื้อชาติจีนร้อยละ 0.7 ดังตารางที่ 1

ร้อยละ 80.7 ของผู้ป่วยมาด้วยโรคมะเร็งระยะสุดท้ายมีเพียงร้อยละ 3.0 ของผู้ป่วยเท่านั้นที่มาพบแพทย์ตั้งแต่ระยะที่ 1 พบว่ามีผู้ป่วยที่มีการแพร่กระจายของมะเร็งไปสู่อวัยวะอื่นสูงถึงร้อยละ 10.4 อวัยวะที่มีการ

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ป่วย

	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. อายุ (พิสัย 16-80 ปี)		
< 50	56	41.5
≥ 50	79	58.5
2. เพศ		
ชาย	96	71.1
หญิง	36	28.9
3. เชื้อชาติ		
ไทย	134	99.3
จีน	1	0.7
4. อาชีพ		
เกษตรกรกรรม	75	55.5
รับจ้าง	31	23.0
รับราชการ	4	3.0
ไม่ทำงาน	20	14.8
อื่น ๆ	5	3.7
5. การศึกษา		
ไม่ได้เรียน	14	10.4
ต่ำกว่าปริญญาตรี	120	88.9
ปริญญาตรีหรือมากกว่า	1	0.7
6. M-Staging		
M0	121	89.6
M1	14	10.4
7. TNM Staging (AJCC 1997)		
stage I	4	3.0
stage II	8	5.9
stage III	14	10.4
stage IV	109	80.7
8. Histological diagnosis		
Well differentiated squamous cell carcinoma	8	5.9
Moderately differentiated squamous cell carcinoma	21	15.6
Poorly differentiated squamous cell carcinoma	66	48.9
Undifferentiated carcinoma	30	22.2
อื่น ๆ (Lymphoma, etc.)	10	7.4
9. สถานะของผู้ป่วยหลังจบการศึกษา		
ยังมีชีวิต	53	39.3
เสียชีวิตแล้ว	82	60.7
สถานะของผู้ป่วยที่ยังมีชีวิต		
หลังจบการศึกษา (อัตราตาย 0.3 ราย / ปี)		
Complete response	40	29.6
Persistent disease	77	57.1
Recurrence	18	13.3

แพร่กระจายไปของมะเร็งมากที่สุดคือ กระดูก (ร้อยละ 76.9) รองมาคือ ตับ (ร้อยละ 23.1)

ผลการตรวจทางพยาธิวิทยาพบว่าส่วนใหญ่เป็น squamous cell carcinoma (ร้อยละ 70.3) โดยเฉพาะแบบ poorly differentiated (ร้อยละ 48.9) และเป็น malignant lymphoma ร้อยละ 3.7

การรักษาที่ผู้ป่วยได้รับ ดังตารางที่ 2 โดยผู้ป่วยในระยะที่ 1 และ 2 มักได้รับการฉายรังสีอย่างเดียว เนื่องจากไม่มีต่อมน้ำเหลืองโต และมะเร็งเป็นชนิดที่ไวต่อรังสีรักษา ส่วนผู้ป่วยที่โรคมะเร็งอยู่ในระยะที่ 3 และ 4 มักรักษาด้วยวิธีฉายรังสีรวมกับการให้ยาเคมีบำบัด

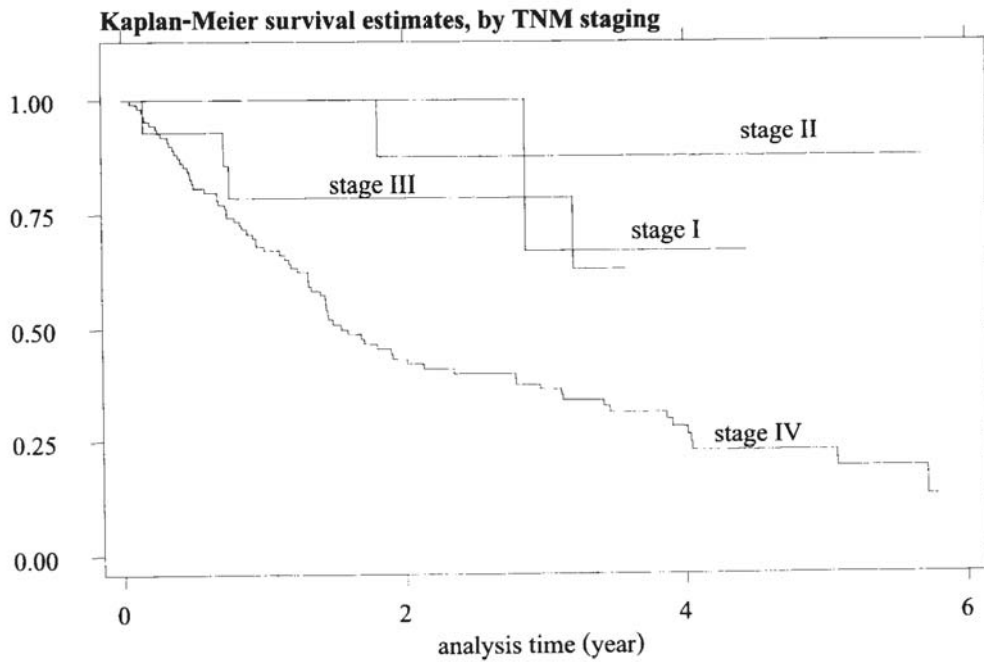
ยกเว้นผู้ป่วยไม่สามารถให้เคมีบำบัดได้ จะให้การฉายรังสีเพียงอย่างเดียว ส่วนการให้ยาเคมีบำบัดเพียงอย่างเดียวจะให้เฉพาะรายที่ไม่ยอมรับการรักษาโดยการฉายรังสีเท่านั้น การศึกษานี้มีผู้ป่วยที่ไม่ยอมรับการรักษาถึง 13 ราย (ร้อยละ 9.6)

มัธยฐานของเวลาในการติดตามผู้ป่วย 2.1 ปี หลังจบการรักษาพบว่า มีผู้ป่วยที่ยังมีชีวิตอยู่ถึงร้อยละ 39.3 ในจำนวนนี้ไม่พบรอยโรคเหลืออยู่เลย (complete response) ถึงร้อยละ 29.6 ดังตารางที่ 1

อัตราการรอดชีพ 5 ปี ของผู้ป่วยทั้งหมดเท่ากับ ร้อยละ 30.7 (95%CI 21.5-40.4) ผู้ป่วยเสียชีวิตทั้งหมด 82

ตารางที่ 2 ข้อมูลผู้ป่วยแบ่งตามกลุ่มการรักษา

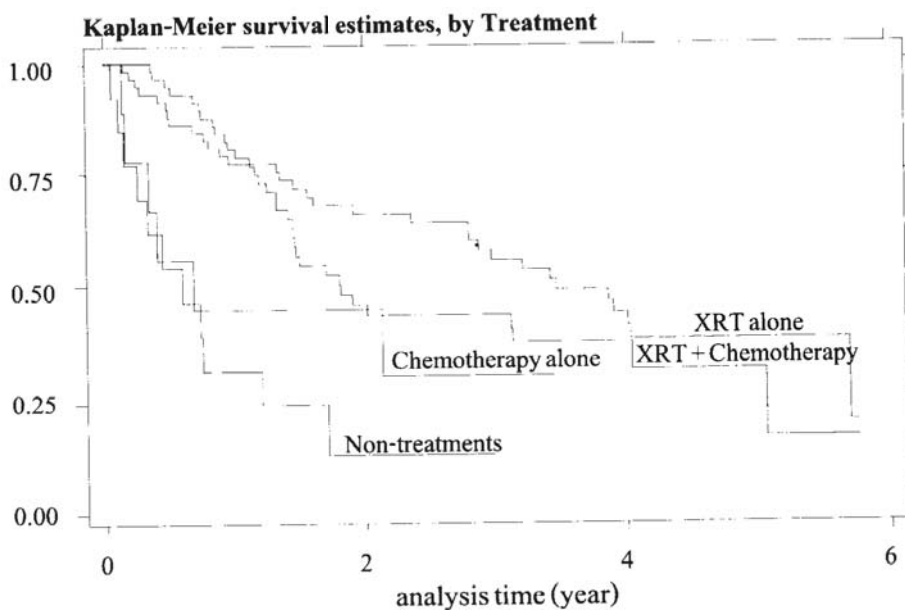
stage	N0 (ร้อยละ)	N1 (ร้อยละ)	N2 (ร้อยละ)	N3 (ร้อยละ)	รวม
กลุ่มที่ 1. XRT อย่างเดียว					
รวมทั้งหมด 57 ราย (ร้อยละ 42.2)					
T1	6 (50)	3 (25)	1 (8.3)	2 (16.67)	12
T2	5 (25)	2 (10)	11 (55)	2 (10)	20
T3	1 (12.5)	2 (25)	4 (50)	1 (12.5)	8
T4	6 (35.3)	5 (29.4)	6 (35.3)	0 (0)	17
กลุ่มที่ 2. XRT + Chemotherapy					
รวมทั้งหมด 56 ราย (ร้อยละ 41.5)					
T1	1 (20)	0 (0)	2 (40)	2 (40)	5
T2	2 (9.5)	1 (4.7)	11 (52.4)	7 (33.3)	21
T3	0 (0)	0 (0)	4 (50)	4 (50)	8
T4	5 (22.7)	3 (13.6)	10 (45.5)	4 (18.2)	22
กลุ่มที่ 3. Chemotherapy อย่างเดียว					
รวมทั้งหมด 9 ราย (ร้อยละ 6.7)					
T1	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0
T2	0 (0)	0 (0)	1 (50)	1 (50)	2
T3	0 (0)	1 (100)	0 (0)	0 (0)	1
T4	3 (50)	0 (0)	3 (50)	0 (0)	6
กลุ่มที่ 4. ไม่ได้รับการรักษา					
รวมทั้งหมด 13 ราย (ร้อยละ 9.6)					
T1	0 (0)	0 (0)	1 (100)	0 (0)	1
T2	1 (16.7)	1 (16.7)	2 (33.3)	2 (33.3)	6
T3	0 (0)	0 (0)	1 (50)	1 (50)	2
T4	2 (50)	0 (0)	2 (50)	0 (0)	4

แผนภูมิที่ 1 ระยะรอดชีพของผู้ป่วยแยกตามระยะของโรค (TMN-stage)

รายคิดเป็นอัตราตาย 0.3 รายต่อปี ระยะรอดชีพของผู้ป่วยแยกตาม TMN-stage และการรักษาดังแผนภูมิที่ 1-2 พบว่าอายุของผู้ป่วย ขนาดของต่อมน้ำเหลือง และการกระจายของมะเร็งสู่วัยวะอื่น เป็นปัจจัยที่มีผล

ต่อการรอดชีพของผู้ป่วยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ส่วนปัจจัยอื่น ๆ เช่น เพศ เชื้อชาติ อาชีพ การศึกษา และขนาดของเนื้องอกนั้น ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์ต่อการรอดชีพของผู้ป่วยอย่างชัดเจน ดังตารางที่ 3

แผนภูมิที่ 2 ระยะรอดชีพของผู้ป่วยแยกตามกลุ่มการรักษา

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการรอดชีวิตของผู้ป่วย

ตัวแปร	Overall Patients					
	Univariate			Multivariate		
	RR	95%CI	p-value	RR	95%CI	p-value
1. อายุ (ปี)						
< 50	1.00			1.00		
≥ 50	1.68	1.07-2.64	0.02*	2.02	1.17-3.49	0.012*
2. เพศ						
ชาย	1.00			1.00		
หญิง	0.74	0.45-1.22	0.24	1.35	0.73-2.52	0.34
3. T-staging						
T1	1.00			1.00		
T2	0.93	0.45-1.92	0.84	0.77	0.33-1.82	0.56
T3	0.94	0.39-2.27	0.89	0.67	0.23-1.97	0.47
T4	1.45	0.71-2.94	0.31	1.66	0.74-3.72	0.22
4. N-staging						
N0	1.00			1.00		
N1	0.67	0.26-1.73	0.41	0.81	0.30-2.16	0.67
N2	1.40	0.78-2.51	0.26	1.53	0.78-2.99	0.21
N3	2.28	1.19-4.37	0.01*	2.91	1.34-6.29	0.007*
5. M-staging						
M0	1.00			1.00		
M1	2.54	1.40-4.62	0.002*	2.87	1.54-5.36	0.001*

* มีนัยสำคัญทางสถิติ

วิจารณ์

ปัจจุบันประชากรไทยตายจากโรคมะเร็ง (รวมทุกอวัยวะ) สูงเป็นอันดับที่ 1 ของสาเหตุการตายทั้งหมด โดยมีอุบัติการณ์การตายจากโรคมะเร็งเฉลี่ยทุกเพศเท่ากับ 73.3 คนต่อประชากร 100,000 คนต่อปี⁽⁷⁾ โรคมะเร็งหลังโพรงจมูกในประเทศไทยมีอัตราการเกิดโรคนี้นเท่ากับ 2 คนต่อประชากร 100,000 คน พบเป็นร้อยละ 2.4 ของโรคมะเร็งทุกระบบในเพศชาย และร้อยละ 1.4 ของโรคมะเร็งทุกระบบในเพศหญิง⁽¹⁾ รายงานนี้พบอัตราการตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งหลังโพรงจมูกเท่ากับ 0.3 ต่อปี

จากการศึกษาของโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา รวมระยะเวลา 5 ปี พบผู้ป่วย 135 ราย พบเพศชาย 2.5 เท่าของเพศหญิง และส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ (อายุเฉลี่ย 51.4±13.4 ปี) ซึ่งคล้ายกับการศึกษาอื่นทั้งในประเทศไทย⁽⁸⁻¹⁰⁾ และต่างประเทศ^(2, 4, 11) อายุผู้ป่วยที่พบน้อยที่สุดคือ 16 ปี ส่วนการศึกษาอื่นของประเทศไทยพบผู้ป่วยที่อายุน้อยกว่า 5 ปีถึง 2 ราย⁽¹⁾ โรคพบในเพศชายมากกว่าเพศหญิงเนื่องจากผู้ชายมีปัจจัยเสี่ยงมากกว่า เช่น การดื่มแอลกอฮอล์และการสูบบุหรี่ ผู้ป่วยเกือบทั้งหมดเป็นเชื้อชาติไทย ส่วนเชื้อชาติจีนพบ เพียง 1 ราย (ร้อยละ 0.7) เท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากต่างประเทศ^(2, 4, 11)

และประเทศไทย โดยพบว่าสัดส่วนผู้ป่วยเชื้อชาติไทยต่อจีนในแต่ละภาค เช่น กรุงเทพฯ (2:1)⁽¹²⁾, เชียงใหม่ (7:1)⁽¹³⁾, ขอนแก่น (19.3:1)⁽⁹⁾, นครราชสีมา (134:1) ซึ่งอาจเป็นผลมาจากสัดส่วนประชากรที่มีเชื้อชาติไทยต่อเชื้อชาติจีนในแต่ละภาคไม่เท่ากัน และผู้ป่วยเชื้อชาติจีนมีฐานะส่วนใหญ่จะไปรักษาที่กรุงเทพฯ

ผลทางพยาธิวิทยา ส่วนใหญ่เป็น squamous cell carcinoma ร้อยละ 70.3, poorly differentiated ร้อยละ 48.9 และ undifferentiated carcinoma ร้อยละ 22.2 ซึ่งใกล้เคียงกับรายงานอื่นของไทย⁽⁸⁾ และต่างประเทศ⁽¹⁴⁾

ส่วนใหญ่ผู้ป่วยในรายงานนี้มาพบแพทย์เมื่อโรคเป็นมากแล้ว ซึ่งพบก้อนเนื้อหลังโพรงจมูกอยู่ในระยะที่ 2 (T2) และระยะที่ 4 (T4) ที่เท่ากันคือ ร้อยละ 36.3 ขนาดของต่อมน้ำเหลืองที่พบมากที่สุดคือระยะที่ 2 (N2) ร้อยละ 43.7 รองลงมาคือระยะที่ 0 (N0) ร้อยละ 23.7 แตกต่างจากการศึกษาของโรงพยาบาลรามาริบัติ⁽⁸⁾ แต่คล้ายกับข้อมูลของต่างประเทศ^(11, 14, 15) พบการแพร่กระจายของมะเร็งไปสู่อวัยวะอื่นร้อยละ 10.4 อวัยวะที่พบมากที่สุดคือ กระดูก และตับ ซึ่งใกล้เคียงกับการศึกษาอื่น ๆ ในประเทศไทย^(8, 9) ใน TMN staging พบว่าผู้ป่วยส่วนใหญ่มาพบแพทย์ใน TMN ระยะที่ 4 ถึงร้อยละ 80.7 คล้ายกับการศึกษาของโรงพยาบาลรามาริบัติแต่แตกต่างจากต่างประเทศ^(14, 15) ซึ่งมีเพียงร้อยละ 60 เท่านั้น อาจเนื่องมาจากโรคนี้แพทย์ทั่วไปไม่สามารถวินิจฉัยได้ตั้งแต่ระยะแรก หรือผู้ป่วยไม่มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพ จึงไม่สนใจมาตรวจรักษาตั้งแต่ระยะแรกของโรค รวมทั้งนิยมรักษาตามแบบโบราณเช่นสมุนไพรหรือไสยศาสตร์ ซึ่งตรงกับการศึกษานี้ที่ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยและมีอาชีพเกษตรกรกรรม หรือรับจ้าง

วิธีการรักษาผู้ป่วยในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมาเป็นแบบมาตรฐาน^(2, 4) โดยได้รับการฉายรังสีอย่างเดียวร้อยละ 42.2 ฉายรังสีร่วมกับได้ยาเคมีบำบัดร้อยละ 41.5 เคมีบำบัดเพียงอย่างเดียวร้อยละ 6.7 และไม่

ยอมรักษามีร้อยละ 9.6 ซึ่งอาจเกิดจากความไม่แน่ใจต่อผลการรักษาความกลัวต่อวิธีการรักษาการเข้าใจผิดเกี่ยวกับการรักษา โดยเฉพาะการฉายรังสีโดยผู้ป่วยมักเข้าใจว่าการฉายรังสีเป็นการรักษาในผู้ป่วยที่หมดหวังแล้วเท่านั้น จึงมีผู้ป่วยบางส่วนตัดสินใจไปรักษาแบบสมุนไพรหรือทางไสยศาสตร์แทน

เคยมีการศึกษาเป็นแบบเชิงพรรณนา ระยะรอดชีพ 5 ปีของผู้ป่วยโรคมะเร็งหลังโพรงจมูกในประเทศไทย⁽⁸⁾ แต่ยังไม่มีการศึกษาโดยใช้แบบเชิงวิเคราะห์มาก่อน ในการศึกษาครั้งนี้จึงต้องเปรียบเทียบกับรายงานของต่างประเทศเท่านั้น การศึกษานี้พบระยะรอดชีพ 5 ปีของผู้ป่วยทั้งหมดเท่ากับร้อยละ 30.7 (95%CI = 21.5 - 40.4) และระยะรอดชีพ 3 ปี ของผู้ป่วยทั้งหมดเท่ากับร้อยละ 44.4 (95%CI = 35.3-53.0) ซึ่งพบว่าต่ำกว่าของต่างประเทศมาก (ร้อยละ 48-61)^(14, 16-18) ทั้งนี้ น่าจะเป็นผลมาจากผู้ป่วยส่วนใหญ่มารับการรักษาเมื่อโรคเป็นมากแล้ว แตกต่างกับประชาชนในต่างประเทศมีความรู้เกี่ยวกับโรคดีกว่า มีการรณรงค์และร่วมมือกันหลายฝ่ายทั้งฝ่ายแพทย์ทำการตรวจหาโรคตั้งแต่เริ่มแรก และฝ่ายป้องกันส่งเสริมสุขภาพให้ความรู้แก่ประชาชน⁽¹⁹⁾

ในการศึกษานี้พบว่าผู้ป่วย 1 รายที่มีระยะรอดชีพ 4.5 ปี และมีอีก 1 รายที่มีระยะรอดชีพ 5 ปี โดยทั้งสองรายมีการกระจายของมะเร็งไปสู่กระดูก และได้รับการรักษาโดยให้การฉายรังสีร่วมกับให้ยาเคมีบำบัด แสดงถึงผลการรักษาที่ได้ผลดีแม้ว่าจะมีการกระจายของมะเร็งไปสู่กระดูกแล้ว แต่ยังไม่มียารายงานเปรียบเทียบทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

ระยะรอดชีพ 5 ปี ของผู้ป่วยแยกตามระยะของโรคพบว่า stage II สูงที่สุด (ร้อยละ 87.5) และลดลงมาตามลำดับใน stage I และ stage III ต่ำที่สุดใน stage IV (ร้อยละ 22.7) การพบว่าผู้ป่วย stage II มีระยะรอดชีพ 5 ปีสูงกว่าผู้ป่วย stage I เนื่องจากในรายงานนี้มีผู้ป่วย stage I เพียง 4 ราย (ร้อยละ 2.96) เมื่อมีผู้ป่วยเสียชีวิตไปเพียง

1 รายก็จะทำให้อัตราการรอดชีพของผู้ป่วยกลุ่มนี้ลดลงอย่างมาก พบว่าอัตราการรอดชีพของผู้ป่วยใน stage I ถึง stage III มีความแตกต่างกับ stage IV อย่างชัดเจน ซึ่งใกล้เคียงกับรายงานของต่างประเทศ⁽¹¹⁾ จึงเห็นได้ชัดเจนว่าถ้าผู้ป่วยมารับการรักษาในระยะแรกของโรค ผลการรักษาจะดีกว่าและจะมีอัตราการรอดชีพสูงกว่าผู้ป่วยที่มารับการรักษาเมื่อโรคลุกลามเข้าสู่ระยะสุดท้าย ระยะรอดชีพ 5 ปีของผู้ป่วยแยกตามกลุ่มผู้ป่วยที่แบ่งตามชนิดของการรักษา พบว่าระยะรอดชีพ 5 ปีในกลุ่มที่ 1 สูงที่สุด (ร้อยละ 37.6) และลดลงมาเล็กน้อยในกลุ่มที่ 2 (ร้อยละ 30.8) ส่วนในกลุ่มที่ 3 เสียชีวิตทั้งหมดหลังจากปีที่ 3 และ ในกลุ่มที่ 4 เสียชีวิตทั้งหมดหลังจากปีที่ 2 อัตราการรอดชีพของผู้ป่วยกลุ่มที่ 1 และ 2 มีความแตกต่างกับกลุ่มที่ 3 และ 4 อย่างชัดเจน แสดงว่าโรคนี้อาจรักษาได้ผลดีโดยการฉายรังสีอย่างเดียวหรือ การฉายรังสีร่วมกับการให้ยาเคมีบำบัด ส่วนอัตราการรอดชีพของผู้ป่วยกลุ่มที่ 1 สูงกว่ากลุ่มที่ 2 นั้น น่าจะเป็นผลมาจากผู้ป่วยระยะแรกๆ อยู่ในกลุ่มที่ 1 มากกว่ากลุ่มที่ 2 ตามทฤษฎีที่เห็นว่า การรักษาโดยการฉายรังสีอย่างเดียวเพียงพอสำหรับผู้ป่วยที่โรคอยู่ในระยะแรก (stage I และ stage II) ส่วนผู้ป่วย stage III และ stage IV ควรให้การรักษาโดยให้การฉายรังสีร่วมกับการให้ยาเคมีบำบัด^(2,4) ในปัจจุบันมีรายงานว่าควรให้การรักษาโดยให้การฉายรังสีร่วมกับการให้ยาเคมีบำบัดในผู้ป่วยทุกระยะ จะให้ผลการรักษาที่ดีกว่าการให้การรักษาโดยการฉายรังสีเพียงอย่างเดียว^(4,20,21) นอกจากนี้ยังมีรายงานการให้การรักษาโดยวิธีอื่นที่ทำให้อัตราการรอดชีพของผู้ป่วยสูงขึ้น ได้แก่ stereotactic radiosurgical boost following radiotherapy and chemotherapy⁽¹⁵⁾, intracavitary brachytherapy⁽²²⁾, intranasal placement of permanent iodine-125 (¹²⁵I)⁽²³⁾ รวมทั้งการดูแลทางโภชนาการของผู้ป่วยให้ได้รับอาหารอย่างเต็มที่ระหว่างการรักษาด้วย⁽²⁴⁾

จากการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการรอดชีพ

ของผู้ป่วย พบว่ามี 3 ปัจจัยที่สำคัญ คือ อายุของผู้ป่วย ขนาดของต่อม้ำเหลือง (N stage) และการกระจายของมะเร็งไปสู่อวัยวะอื่น (M-stage) ซึ่งถือว่าเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับแพทย์ที่ดูแลรักษาผู้ป่วยโรคนี้น ในการเฝ้าระวังและตรวจหาโรคอย่างละเอียด ทั้งการตรวจร่างกาย การตรวจทางห้องปฏิบัติการ และการตรวจทางรังสีวิทยา โดยควรทำ chest x-rays, CT-scans nasopharynx and brain, bone scan และ ultrasound upper abdomen ในผู้ป่วยทุกราย เพื่อให้ได้การวินิจฉัยระยะของโรคอย่างถูกต้อง สามารถวางแผนการรักษาได้อย่างดี สามารถพยากรณ์ผลการรักษา และระยะรอดชีพของผู้ป่วย สามารถให้คำแนะนำผู้ป่วยและญาติก่อนรับการรักษาได้อย่างถูกต้อง

สรุป

ผู้ป่วยโรคมะเร็งหลังโพรงจมูกในโรงพยาบาลมหาราชธานีส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เพศชาย เชื้อชาติไทย การศึกษาน้อย มาพบแพทย์เมื่อโรคมะเร็งลุกลามไปแล้ว และมีจำนวนมากที่มีมะเร็งกระจายไปสู่อวัยวะอื่นก่อนเข้ารับการรักษา ปัจจัยที่มีผลต่อการรอดชีพของผู้ป่วยได้แก่ อายุมาก ขนาดของต่อม้ำเหลืองใหญ่ และการกระจายของมะเร็งไปสู่อวัยวะอื่น อัตราการรอดชีพของผู้ป่วยในการศึกษานี้ต่ำกว่าในต่างประเทศมาก

เอกสารอ้างอิง

1. Deerasamee S, Martin N, Sontipong S, Vatanasapt V, Sriplung H, Sriamporn S, et al. Cancer in Thailand. Vol II, 1992-1994: IARC Technical Report No. 34: Lyon; 1999. p.34-5.
2. Giri PGS, Sarraf MA. Nasopharyngeal cancer. In: Ensley JF, Gutkind JS, Jacobs JR, Lippran SM, editors. Head and neck cancer, Emerging perspective. California Academic Press; 2003. p.491-505.
3. Ho JHC. An epidemiologic and clinical study of nasopharyngeal cancer in Singapore. Singapore: Singapore University Press; 1978.

- ryngeal carcinoma. *Int J Radiat Oncol Biol Phys* 1978; 4: 183-94.
4. Sivanandan R, Willard EF, Jr. Malignant tumors of the nasopharynx. In: Cummings CW, editor. *Otolaryngology Head & Neck Surgery*. 4th ed. Pennsylvania : Mosby 2005. p.1672-81.
  5. Kabfleisch JD, Prentice RL. *The statistical analysis of failure time data*. New York: John Wiley & Sons; 1980.
  6. Cox DR, Oakes D. *Analysis of survival data*. London: Chapman & Hall; 1984.
  7. สถิติสาธารณสุข พ.ศ.2545 (Public Health Statistic 2002). สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข; 2545. หน้า 114-5.
  8. เฉลิมชัย ชินตระการ, พวงทอง ไกรพิบูลย์, บุญชู กุลประดิษฐารมณ, วิชัย อติชาตการ, ประพนธ์ คล่องสู้ศึก, วรชัย รัตนธรราร และคณะ. มะเร็งหลังช่องจมูก ประสบการณ์การรักษาและติดตามผลระยะเวลารวม 10 ปี. *วารสารหูคอจมูก และไพบ* 2536; 1: 1-7.
  9. พินิจ ถัญจนะวณิชย์, สุธี ไกรตระกูล, สมชาติ แสงสะอาด, อนุชา พัวไพโรจน์. มะเร็งหลังโพรงจมูก. *วารสารหู คอ จมูก และไพบ* 2531; 2: 167-76.
  10. คณิศร์ แววิจิตร. Nasopharyngeal carcinoma. *วารสารหู คอ จมูก และไพบ* 2530; 1: 35-9.
  11. Cooper JS, Scott C, Marcial V, Griffin T, Fazekas J, Laramore G, et al. The relationship of nasopharyngeal carcinomas and second independent malignancy based on the Radiotherapy Oncology Group experience. *Cancer* 1991; 67: 1673-7.
  12. วุฒิพฤกษ์ วิสุทธิ. มะเร็งของเนื้องอกโพรงจมูกด้วยการรักษาด้วยรังสีโคบอลต์. *วารสารโรคมะเร็ง* 2520; 3: 59-67.
  13. สุขอมยา จงดี, สุขอมยา วิมล. มะเร็งของเนื้องอกโพรงจมูก. *วารสารโรคมะเร็ง* 2523; 32: 392-7.
  14. Syed AMN, Puthawala AA, Damore SJ, Chaerlow JM, Austin PA, Sposto R, et al. Brachytherapy for primary and recurrent nasopharyngeal carcinoma: 20 year' experience in Long Beach Memorial. *Int J Radiat Oncol Biol Phys* 2000; 47: 1311-21.
  15. Tate DJ, Adler JR, Chang SD, Marquez S, Eulau SM, Fee WE, et al. Stereotactic radiosurgical boost following radiotherapy in primary nasopharyngeal carcinoma: Impact on local control. *Int J Radiat Oncol Biol Phys* 1999; 45: 915-21.
  16. Lee AWM, Poon YF, Foo W. Retrospective analysis of 5,037 patients with nasopharyngeal carcinoma treated during 1976-1985; Overall survival and patterns of failure. *Int J Radiat Oncol Biol Phys* 1992; 23: 261-70.
  17. Sanguineti G, Geara FB, Garden AS. Carcinoma of the nasopharynx treated by radiotherapy alone: Determinant of local and regional control. *Int J Radiat Oncol Biol Phys* 1997; 37: 985-96.
  18. Hoppe RT, Goffinet DR, Bagshaw MA. Carcinoma of the nasopharynx: Eighteen years' experience with megavoltage radiation therapy. *Cancer* 1976; 37: 2605-12.
  19. นางพะงา สุวัฒน์นันท์. Cancer education in Thailand. *วารสารโรคมะเร็ง* 2537; 20: 77-80.
  20. Al-Sarraf M, LeBlanc M, Shanker PG. Chemoradiotherapy versus radiotherapy in patients with advanced nasopharyngeal cancer: Phase III randomized Intergroup Study 0099. *J Clin Oncol* 1998; 16: 1310-7.
  21. International Nasopharynx Cancer Study Group: VUMCA I Trial. Preliminary results of a randomized trial comparing neoadjuvant chemotherapy (cisplatin, epirubicin, bleomycin) plus radiotherapy vs. radiotherapy alone in stage IV (>N2, M0) undifferentiated nasopharyngeal carcinoma: A positive effect on progression-free survival. *Int J Radiat Oncol Biol Phys* 1996; 35: 463-9.
  22. Wang CC. improved local control of nasopharyngeal carcinoma after intracavitary brachytherapy boost. *Am J Clin Oncol* 1991; 14: 5-8
  23. Vikram B, Mishra S. Permanent Iodine-125 (I-125) boost implants after external radiation therapy in nasopharyngeal cancer. *Int J Radiat Oncol Biol Phys* 1994; 28: 699-701.
  24. Daly JM, Hearne B, Dunaj J, LePorte B, Vikram b, Strong E, et al. Nutrition rehabilitation in patients with advanced head and neck cancer receiving radiation therapy. *Am J Surg* 1984; 148: 514-20.